

ש. נאמן, א. כשר

תולדות ימי הביניים בעמים ובישראל

ספר לימוד

לכיתה י' של ביה"ס התיכון

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
Schulbuchbibliothek

19 9 22

~~Internationales Schulbuchinstitut
Braunschweig
- Bibliothek =~~

הוצאת "עמ"מ" בע"מ, תל-אביב

S. Na'aman, A. Kasher
THE MIDDLE-AGES
(General & Jewish History)

תערוכת דידיאקטיות לספר זה, שנכתבו בידי ד"ר ש. נאמן, מצויות בחוברת מיוחדת

משרד החינוך
מחלקת הספרים
תל אביב

כל הזכויות שמורות
הוצאת ספרים "עמיק" בע"מ תל-אביב

נדפס מאמהות
דפוס ש. ענו ובניו סל. 39172 ת"א

IL
H-16 (1,72)2

רשימת התמונות:

- 10 . 9 — תמונה 1 — קטעים מעמוד־הנצחון של מרקוס אוראליוס . . . . .
 11 . . . — תמונה 2 — קבלת־פנים למשלחת בארבארים ע"י הקיסר . . . . .
 12 . . . — תמונה 3 — בן שבט השואבים . . . . .
 14 . . . — תמונה 4 — מחנה־ספר רומי . . . . .
 15 . . . — תמונה 5 — "השער השחור" בעיר טריאר על הנהר מוגל . . . . .
 17 . . . — תמונה 6 — קישוט לקבר רומי בארץ הריין . . . . .
 23 . . . — תמונה 7 — כנסיית פטרוס הקדוש ברומא . . . . .
 24 . . . — תמונה 8 — פנים כנסייה עתיקה ברומא . . . . .
 26 . . . — תמונה 9 — כנס שבטי של גרמנים לעריכת משפט . . . . .
 28 . . . — תמונה 10 — חנית עם "רונות" והאלף־בית של "רונות" . . . . .
 28 . . . — תמונה 11 — תבליט בארבארי . . . . .
 28 . . . — תמונה 12 — תפילת "אבינו שבשמים" מן התרגום לגותית של
 "הברית החדשה" . . . . .
 29 . . . — תמונה 13 — קבר המלך הגותי תיאודוריק בראוואנה . . . . .
 31 . . . — תמונה 14 — כנסיית "סופיה הקדושה" בביזאנטיון . . . . .
 39 . . . — תמונה 15 — יוסטיניאנוס קיסר ובני לווייתו . . . . .
 40 . . . — תמונה 16 — מצבה יהודית מקאטאקומבה ברומא . . . . .
 43 . . . — תמונה 17 — חומת ביתר מימי ברכיכבא בדרום העיר . . . . .
 46 . . . — תמונה 18 — בית־הכנסת בככר נחום . . . . .
 48 . . . — תמונה 19 — עיטורי־אבן מבת־כנסת יהודיים . . . . .
 49 . . . — תמונה 20 — שרידי בית־הכנסת בשפרעם . . . . .
 53 . . . — תמונה 21 — עמוד בית־הכנסת של סטובי . . . . .
 55 . . . — תמונה 22 — מערות הקברים של בית־שערים . . . . .
 59 . . . — תמונה 23 — פרש יהודי מתדמור . . . . .
 64 . . . — תמונה 24 — מטרוניתא בתדמור . . . . .
 65 . . . — תמונה 25 — רצפת הפסיפס של בית־הכנסת בבית־אלפא . . . . .
 71, 70 . . . — תמונה 26 — הקיסר יוליאנוס "הכופר" . . . . .
 73 . . . — תמונה 27 — חזית בית־הכנסת העתיק במירון . . . . .
 81 . . . — תמונה 28 — שרידי בית־הכנסת היהודי בדורה־אירופוס . . . . .
 95 . . . — תמונה 29 — מלך פרסי במסע ציד . . . . .
 97 . . . — תמונה 30 — אורחת בדווים במדבר . . . . .
 103 . . . — תמונה 31 — אוהל בדווי טיפוסי . . . . .
 103 . . . — תמונה 32 — שייך בדווי מכניס אורחים . . . . .
 104 . . . — תמונה 33 — כתובת "של אנשי המיאר" . . . . .
 109 . . . — תמונה 34 — המקומות הקדושים של מכה . . . . .
 110 . . . — תמונה 35 — העיר אל־מדינה בימינו . . . . .
 113 . . . — תמונה 36 — המואזין קורא לתפילה מראש מסגד מוסלמי . . . . .
 117 . . . — תמונה 37 — מסגד כיפת־הסלע ברחבת הר־הבית . . . . .
 127 . . . — תמונה 38 — מטבע־כסף (דרהם) מימי הכאליף זארון אל ראשיד . . . . .
 132 . . .

133	תמונה 39	—	מפת־עולם ערבית מסוף המאה ה־10
135	תמונה 40	—	בדרכי הכאקיף
136	תמונה 41	—	עאראבסקה
138	תמונה 42	—	המכלקה הדתית "אל אזהאר" בקאהיר
140	תמונה 43	—	קבר נבי־שועיב בכפר חיטין
143	תמונה 44	—	גשר ליד רמלה
146	תמונה 45	—	ארמון אלהמברה בגראנאדה
147	תמונה 46	—	חצר האריות בארמון אלהמברה בגראנאדה
148	תמונה 47	—	המסגד הנפואר בקורדובה
162	תמונה 48	—	אצטרולב
166	תמונה 49	—	הרמב"ם וחתיםתו
168	תמונה 50	—	מספרי הרמב"ם
171	תמונה 51	—	מצבת־קבר של כוזרי מיוהד
173	תמונה 52	—	קיביטקה
174	תמונה 53	—	חניית־חורף של נודדי־הערבה
174	תמונה 54	—	ה"שטריימל"
187	תמונה 55	—	קראי טיפוסי ממזרח־אירופה
196	תמונה 56	—	באָנאָדיקטוס ראש מנזר
200	תמונה 57	—	מנזר גאלוס הקדוש ליד אגם קונסטאנץ
203	תמונה 58	—	פאלטין קארולינגי
210	תמונה 59	—	קארל הגדול רכוב על סוס
211	תמונה 60	—	חתימתו של קארל
213	תמונה 61	—	כנסיית הפאלטין באאכן
217	תמונה 62	—	מחנה־חורף של ויקינגים
223	תמונה 63	—	כפר בלתי־מגובש
	תמונה 64	—	הקיסר קונסטאנטיין מבטל את שחרור יהודי קלן
229			משירותי הציבור
237	תמונה 65	—	הקיסר הצעיר אוטו ה־3
240	תמונה 66	—	מלך גרמני עובר את האלפים
241	תמונה 67	—	הפרש מבאמברג
242	תמונה 68	—	המנזר כמבצר־אלוהים
247	תמונה 69	—	מלך מעניק את מטה הרועים, סמל תפקידו, לבישוף
252	תמונה 70	—	מאבק האינבאָסטיטורה
254	תמונה 71	—	התפתחות הסגנון הרומאני
254	תמונה 72	—	הקריפטת בכנסיה
255	תמונה 73	—	הקאתאָדראלה של שפיריא
266	תמונה 74	—	הפלגת הנורמאנים לאנגליה בסימן הצלב
267	תמונה 75	—	קרב הייסטינגס
269	תמונה 76	—	המבצר של לונדון
270	תמונה 77	—	משדדה רתומה לסוס
281	תמונה 78	—	הצלבן האידיאלי
283	תמונה 79	—	מבצר טריפּלס בארץ הריין
284	תמונה 80	—	מבצר אבירים על הנהר דאָמוּבה
285	תמונה 81	—	ציד בעזרת בנים מאולפים

285	תמונה 82 —	"ה'טורניר"
290	תמונה 83 —	"כיפה" של בית-מסחר
291	תמונה 84 —	יעקב פונר, סוחר ובנקאי
291	תמונה 85 —	תעשייה מתפתחת: יציקת תותחים
294	תמונה 86 —	פראנצ'סקוס איש אסיזי
295	תמונה 87 —	חזית כנסייה גותית טיפוסית
296	תמונה 88 —	פנים כנסייה גותית
298	תמונה 89 —	בנייני ציבור בסגנון הגותי
299	תמונה 90 —	כנסייה למרכז העיר
311	תמונה 91 —	קבר פרידריך השני בפאלאָרמו
315	תמונה 92 —	ארמון האפיפיורים באביניון
320	תמונה 93 —	חלון-כנסייה צבעוני
321	תמונות 95-94 —	שכר ועונש
323	תמונה 96 —	משה מתוכח עם פאטרוס
324	תמונה 97 —	ניגוד הכנסייה וכנסת-ישראל
325	תמונה 98 —	איכר ועירוני מביאים משכון לבית יהודי
326	תמונה 99 —	בעל-בית יהודי נשבע על תנ"ך לפני שופט נוצרי
329	תמונה 100 —	בית הכנסת בארפורט
331	תמונה 101 —	דף מסידור-תפילה לשבת הגדול
334	תמונה 102 —	בית-הכנסת של רש"י בוורמס (וורמיזא)
338	תמונה 103 —	סגפנים מתקופת "המוות השחור"
344	תמונה 104 —	סמלים של תחנות מסחר ההאנוה
345	תמונה 105 —	אניית סוחר
346	תמונה 106 —	"מבצר מרים", מארינבורג
347	תמונה 107 —	העיר תורון על נהר הוויסלה
	תמונה 108 —	בניין גילדת האורגים וסוחריה-הבדים
350		בעיר הפלאנדריית איפר
354	תמונה 109 —	מושב הפארלאמאנט בימי מלחמת מאה השנים
358	תמונה 110 —	פגישת ז'אן ד'ארק עם יורש העצר
360	תמונה 111 —	תשלום צנו על-ידי איכרים
371	תמונה 112 —	הוס מובל לשריפה
375	תמונה 113 —	עיר טיפוסית במאה הט"ו
376	תמונה 114 —	עבודת האיכר במאה הט"ו
376	תמונה 115 —	הפסקה בעת הקציר
395	תמונה 116 —	פרידריך "בארבארוסה"
405	תמונה 117 —	נמל רודוס תחת שלטון צלבני לאחר נפילת עכו
414	תמונה 118 —	קיר מקושט של בית-כנסת יהודי בטולידו
418	תמונה 119 —	"ה'אוטורדייפי" (משפט האמונה)
420	תמונה 120 —	יהודי מעונה במרתפי האינקוויזיציה
422	תמונה 121 —	יכוח בין יהודים ואנשי-כמורה קאתוליים
423	תמונה 122 —	פארדינאנד ואיזאבאלה
431	תמונה 123 —	שני עמודים מתוך ספרי-קבלה
444	תמונה 124 —	קולומבוס וואסקו דה-גאמה
443	תמונה 125 —	"סאנטה מאריה"

446	תמונה 126	— קולומבוס נוחת באיי אמריקה
447	תמונה 127	— מכרה ספרדי בפארו
450	תמונה 128	— דאנטה אליגארי
451	תמונה 129	— ניקולי מאקיאוואלי
452	תמונה 130	— האפיפור יוליוס השני
452	תמונה 131	— פראנציסקו פאטרארקה
453	תמונה 132	— שליט הראנאסאנס
454	תמונה 133	— מיכאל אנג'לו
455	תמונה 134	— אראסמוס איש רוטארדאם
457	תמונה 135	— הדפוס במעבר ממלאכה לחרושת
464	תמונה 136	— סולימאן המפואר
464	תמונה 137	— בנין "האגיאה סופיה"
469	תמונה 138	— מדליה לזכרה של דונה גראציה מינדיס
470	תמונה 139	— פאולוס ה־4 קאראפה
475	תמונה 140	— קמיעות
477	תמונה 141	— חתימתו של שלמה מולכו
478	תמונה 142	— שבת־צבי
478	תמונה 143	— נתן העזתי
480	תמונה 144	— שבת־צבי כמצביא
481	תמונה 145	— נתן העזתי מוציא את ישראל מהגולה
488	תמונה 146	— מארתין לותר
490	תמונה 147	— מפילמוס הריפורמאציה
492	תמונה 148	— איכרים מורדים מקפים אביר שבוי
494	תמונה 149	— גדוד איכרים מגובש
495	תמונה 150	— פרסומי מרידות־האיכרים
495	תמונה 151	— קארל ה־5 שומע ברייכסטאג את ה־אני מאמין
496		הפרוטאסטאנטי
499	תמונה 152	— שני שליטי ראנאסאנס טיפוסיים
501	תמונה 153	— צווינגלי
502	תמונה 154	— קאלווין
507	תמונה 155	— איגנאציוס מלואיולה
509	תמונה 156	— כנסיית פאטרוס ברומא
513	תמונה 157	— קארל ה־5 מחלק שלטונו
515	תמונה 158	— תרגום התנ"ך להולנדית
516	תמונה 159	— היריבים בנאבק העצמאות של הנידארלאנדים
523	תמונה 160	— ליל ברתולומיאוס בפאריז
527	תמונה 161	— הסכניקה הצבאית החדשה
529	תמונה 162	— פקידים האבטבורגיים מוטלים החוצה דרך החלון בפראג
530	תמונה 163	— היריבים במלחמת 30 השנים
531	תמונה 164	— בשורת השלום
536	תמונה 165	— הקראמלין במוסקבה
541	תמונה 166	— קרב המונגולים בליגניץ, שלזיה
552	תמונה 167	— ה־אלטנוישול
554	תמונה 168	— כתב קיום

557	• • • • •	כתב הוויתור של קהילת קראקוב .	— 169	תמונה
565	• • • • •	קופת צדקה .	— 170	תמונה
566	• • • • •	עמוד התפיסה .	— 171	תמונה
571	• • • • •	בית הכנסת של ר' יצחק נחמני"ש בלבוב .	— 172	תמונה
573	• • • • •	בית כנסת של יהודים פורטוגזיים באמסטאדאם .	— 173	תמונה
583	• • • • •	פאטמילך מוצא להורג .	— 174	תמונה
584	• • • • •	לבוש היהודים משתנה לקראת הזמנים החדשים .	— 175	תמונה
590	• • • • •	היריבים על השלטון באוקיינוס ובעולם החדש .	— 176	תמונה
592	• • • • •	אניית־מלחמה מהמאה ה־16 .	— 177	תמונה
593	• • • • •	קרב במיצר לה־מאנש .	— 178	תמונה
599	• • • • •	הקומונים מגישים פאטיציה למלכה בבית הלורדים .	— 179	תמונה
603	• • • • •	כינון ה"קהיליה" כאנגליה .	— 180	תמונה
605	• • • • •	מנשה בן־ישראל .	— 181	תמונה
609	• • • • •	אוורון והליקופטר .	— 182	תמונה
611	• • • • •	קופארניקוס מתורון .	— 183	תמונה
612	• • • • •	פראנסיס בייקון .	— 184	תמונה
614	• • • • •	גלילי גליליאו .	— 185	תמונה
615	• • • • •	יצחק ניוטון .	— 186	תמונה

רשימת המפות :

27	מפה א' — הקיסרות הרומית בדור כינון ממלכות הבארבארים במערב
36	מפה ב' — ממלכת הפראנקים בימי כלודובך . . . . .
47	מפה ג' — היישוב היהודי בא"י לאחר מרד ביתר . . . . .
75	מפה ד' — הפיצול הזמדיני של א"י בימי תיאודוסיוס ה-2 . . . . .
79	מפה ה' — נדידות בית-הוועד מימי המשנה והתלמוד . . . . .
91	מפה ו' — השאת המשואות . . . . .
92	מפה ז' — ישובי היהודים בבבל בתקופת התלמוד . . . . .
102	מפה ח' — ערב ונהיבי-המסחר בימי קדם . . . . .
107	מפה ט' — יישובי היהודים בחצי-האי ערב . . . . .
120	מפה י' — התפשטות האיסלאם להקיפותיה . . . . .
129	מפה י"א — הכיבושים המוסלמיים בימי הכאליפים לבית אומיה . . . . .
142	מפה י"ב — מדינת הממלוכים . . . . .
145	מפה י"ג — הכאליפות הערבית כספרד בתקופותיה השונות . . . . .
172	מפה י"ד — ממלכת כאזאריה היהודית . . . . .
185	מפה ט"ו — התפשטות הקראות . . . . .
194	מפה ט"ז — העולם הנוצרי לאחר כיבושי האיסלאם . . . . .
201	מפה י"ז — נתיבות הסחר סביב שנת 750 . . . . .
215	מפה י"ח — היעלבות ממלכת-הביזנטיים של לותאר . . . . .
221	מפה י"ט — התנהלות הנורמאנים . . . . .
232	מפה כ' — העולם הגרמני סביב שנת 1000 . . . . .
239	מפה כ"א — הממלכה הגרמנית בשיא כוחה (סביב שנת 1050) . . . . .
244	מפה כ"ב — העולם הנוצרי סביב שנת 1950 . . . . .
	מפה כ"ג — קשרי הכלכלה בים התיכון ובימים הצפוניים
262	מספה כ"ד — הדומאנה הקאטטינגית המורחבת — גרעין סביב שנת 1050 . . . . .
279	מפה כ"ה — צרפת המודרנית . . . . .
297	מפה כ"ו — הממלכה הגותי . . . . .
306	מפה כ"ז — העולם הנוצרי בעת קונציל לאטראן הרביעי . . . . .
317	מפה כ"ח — ערי אוניברסיטה באירופה עד שנת 1400 . . . . .
343	מפה כ"ח — התיישבות בנוסח גרמני על אדמת העמים הסלאביים . . . . .
356	מפה כ"ט — ממלכת בורגונד במאה ה"טו . . . . .
357	מפה ל' — צרפת ערב הופעת ז'אן ד'ארק . . . . .
364	מפה ל"א — המזרח הקולוניאטורי בסיס לגיבוש כוח שושלתו . . . . .
373	מפה ל"ב — נתיבי הסחר הצפוניים במאות י"ד וט"ו . . . . .
380	מפה ל"ג — נתיבי היבשת אל ארץ-ישראל בימי מסעי-הצלב . . . . .
435	מפה ל"ד — כלכלת יבשת אירופה ערב גילוי אמריקה . . . . .
437	מפה ל"ה — התפשטות הממלכה העותמנית לתקופותיה . . . . .
439	מפה ל"ו — צרפת בצבת בית האבסבורג . . . . .

443	מפה ל"ז — מסעות האוקיינוסים הפתוחים החל במאה ה־9
460	מפה ל"ח — מסעי הכיבוש המונגוליים
463	מפה ל"ט — האימפריה התורכית בשיא התפשטותה
467	מפה מ' — כיווני הנדידה של גולי ספרד ופורטוגל
483	מפה מ"א — מסעות הבשורה המשיחית של שבתי צבי
487	מפה מ"ב — ראשית דרכה של כנסיית לותרן
500	מפה מ"ג — התפצלות דתית
505	מפה מ"ד — שיא התפשטות הפרוטסטאנטיות ובסיסי הישועים
517	מפה מ"ה — ביתור הנידאָרלאַנדים במלחמות־הדת
534	מפה מ"ו — התפתחות המלוכה הרוסית מגרעיניה במדינת מוסקבה
540	מפה מ"ז — עמי הסלאבים בהתנחלותם
545	מפה מ"ח — פולין מתאחדת עם ליטא
546	מפה מ"ט — מגמות ההתפשטות של ממלכת פולין ושל שכנותיה הממלכה העותמנית וממלכת מוסקבה
576	מפה נ' — הקהילות היהודיות החשובות לגלילותיהן

תוכן הענינים:

שער א' — האימפריה הרומית המאוחרת עמ' 7—44

- פרק א' — הזירה ההיסטורית 8
 פרק ב' — משטר וחברה באימפריה המאוחרת 13
 פרק ג' — עליית הנצרות כדת שליטה 18
 פרק ד' — הפיכת הדת הנוצרית לכנסיה 22
 פרק ה' — פלישות הבארבארים וכינון ממלכותיהם על
 אדמת האימפריה 26
 פרק ו' — ממלכת הפראנקים — יצירת הבארבארים היציבה . . . 35
 פרק ז' — הריקונקוויסטה של יוסטיניאנוס וכשלונה 38
 פרק ח' — מפנה הדורות המעבר אל ימי הביניים 42

שער ב' — שיקום הישוב בארץ־ישראל לאחר מרד ברי־כוכבא

עמ' 45—84

- פרק א' — השיקום לאחר מרד ביתר 46
 פרק ב' — חידוש ההנהגה הלאומית 51
 פרק ג' — השפעתו של המשבר בקיסרות על היישוב
 בארץ־ישראל 62
 פרק ד' — יהדות ארץ־ישראל בימי הקיסרות הנוצרית 69
 פרק ה' — יצירת הרוח של היישוב היהודי בארץ־ישראל 78

שער ג' — היהודים בתפוצות המזרח

עמ' 85—100

- פרק א' — התפוצה היהודית בסוריה, מצרים וצפון־אפריקה . . . 86
 פרק ב' — התגבשות היישוב בבבל בימי הפארתים 89
 פרק ג' — היישוב בבבל בימי בני סאסאן 94
 פרק ד' — היצירה הרוחנית ודרכי הלימוד בימי אמוראי בבל . . . 98

שער ד' — עולם האיסלאם וממלכותיו

עמ' 101—148

- פרק א' — ערב ויושביה בדורות שלפני האיסלאם 102
 פרק ב' — היהודים בערב לפני הופעת מוחמד 106
 פרק ג' — מוחמד מחולל האיסלאם 110
 פרק ד' — עיקרי תורת האיסלאם 116
 פרק ה' — סוד הצלחתם של כיבושי הערבים 119
 פרק ו' — היווצרות הכיתות הדתיות באיסלאם 124
 פרק ז' — הכאליפות לבית אומיה 127
 פרק ח' — הכאליפים לבית עבאס 131
 פרק ט' — הממלכות המוסלמיות במצרים 138
 פרק י' — הכאליפות הערבית בספרד 144

שער ה' — היהודים בארצות האיסלאם עמ' 149—192

- פרק א' — חידוש השלטון העצמי של יהודי בבל 150
פרק ב' — הנסיון לחידוש ההנהגה בארץ־ישראל 156
פרק ג' — צמיחתם של מרכזי־הנהגה ארציים 160
פרק ד' — ממלכת כוריה היהודית 171
פרק ה' — חלקם של היהודים בכלכלת ארצות האיסלאם . . 176
פרק ו' — התנועות המשיחיות של היהודים
בארצות האיסלאם 180
פרק ז' — הקראות 185

שער ו' — האומה הנוצרית במרחב של "אירופה" עמ' 193—232

- פרק א' — האפיפיורות הרומית, המנזר הבאנאדיקטיני ומסיון הפאגאנים 195
פרק ב' — נוסח הנצרות הגרמאני והאפיפיורות 199
פרק ג' — מן המלוכה המארובינגית אל הקארולינגית . . . 202
פרק ד' — מלכות קארל הגדול — נסיון ראשון למשטר מדיני ב"אירופה" 208
פרק ה' — התפרקות מלכות הקארולינגים 215
פרק ו' — ראשית היצירה החברתית והכלכלית על אדמת אירופה 220
פרק ז' — ראשיתה של יהדות אירופה — יהדות אשכנז 227

שער ז' — תור ההגמוניה הגרמנית ושכירתה במאבק עם האפיפיורות הריפורמית

- עמ' 233—260
פרק א' — בכורת המלוכה של האוטונים בין מלוכות המזרח והאפיפיורות באיטליה 234
פרק ב' — המלכים הגרמנים מול שאיפות השליטים החילונים והמנזרים בנוסח קלוני 238
פרק ג' — האפיפיורות הריפורמית ומעמדה בעולם הנוצרי . . 244
פרק ד' — המערכה להריסת הקיסרות הגרמנית הקדושה . . . 250
פרק ה' — מסע־הצלב הראשון באירופה 257

שער ח' — המדינה הפיאודלית במערב עמ' 261—318

- פרק א' — צמיחת המדינה הפיאודלית מלמטה 263
פרק ב' — אנגליה הנורמאנית — מדינה פיאודלית למופת . . . 266
פרק ג' — עליית צרפת כמדינה פיאודלית 275
פרק ד' — עיר מלאכה ומסחר במסגרת המדינה הפיאודלית . . 283
פרק ה' — עיצוב דמות אירופה על־ידי תרבות העיר 293
פרק ו' — מן ה"מאגנה כארטה" אל פארלאמנט־מייצג 301
פרק ז' — גיבוש הכנסיה בקונציל לאטראן הרביעי 307
פרק ח' — משבר הכנסיה במאבק עם ממלכות אירופה המתפתחות 311

שער נ' — דכופי-החיים של יהדות אשכנז עמ' 319—336

- פרק א' — קיום יהדות אשכנז במסגרת החיים העירוניים באירופה . . . 320
פרק ב' — מבנה הקהילה האשכנזית 328
פרק ג' — חיי הרוח בקהילת אשכנז 331

שער י' — ייצוב המסגרות הפוליטיות והחברתיות

- לקראת העולם המודרני** עמ' 337—380
- פרק א' — ייצוב המסגרות בספרד הנוצרית הריקונקוויסטה . 340
פרק ב' — התיישבות וייצוב מסגרות מדיניות ממזרח לאלבה . 342
פרק ג' — הנסגה הכלכלית והדימוגראפית במאה הי"ד ותוצאותיה החברתיות . . . 349
פרק ד' — מלחמת מאה השנים 353
פרק ה' — המלחמות המעמדיות באנגליה וכינון המלוכה הריכוזית . . . 359
פרק ו' — התפרקות הרייך הגרמני ועליית בית האבסבורג . 363
פרק ז' — הקונפאדאראציה של שוויצריה 367
פרק ח' — לבטי הריפורמה בכנסיה במסגרת-החיים המדינית של המאה הט"ו . . . 369
פרק ט' — העיר כגורם מארגן בחיי אירופה 374

שער י"א — תולדות ארץ-ישראל בתקופה הצלבנית עמ' 381—408

- פרק א' — התהוות המדינות הפראנקיות בליבאנט והאגמוניית ירושלים הצלבנית 382
פרק ב' — משבר הרעיון הצלבני והרס ממלכת ירושלים . . . 383
פרק ג' — קווי הדמות של מדינת הצלבנים הראשונה . . . 393
פרק ד' — חידוש הממלכה בימי מסע-הצלב השלישי . . . 395
פרק ה' — אפוטרופוסות מלכי אירופה פרידריך השני ולואי התשיעי . . . 400
פרק ו' — חיסול תחנות-החוף הצלבניות 404
פרק ז' — הצלבנות כפרק בהרס הארץ 407

שער י"ב — היהודים בספרד הנוצרית עמ' 409—432

- פרק א' — ימי הרווחה בתקופת הריקונקוויסטה 410
פרק ב' — התגברותה של הקנאות הנוצרית נגד היהודים . 413
פרק ג' — מורשת הרוח של היהודים בספרד הנוצרית . . 425

שער י"ג — הזמנים החדשים בהיסטוריה של אירופה עמ' 433—460

- פרק א' — המעבר אל העת החדשה 434
פרק ב' — מדיניות ממלכות אירופה בצל האיום התורכי . . 437

- פרק ג' — פניית אירופה אל האוקיינוסים 442
 פרק ד' — ראנאָסאנס והומאניזם —
 בקשת אידיאל חדש של האדם 448

שער י"ד — הממלכה העותמנית כמסגרת

- עמ' 461--484
לשיקום יהדות היב התיכון
 פרק א' — הקמתה ופריחתה של השולטנות העותמנית 462
 פרק ב' — תורכיה — מקלט ליהודים נרדפים 467
 פרק ג' — תקומת היישוב היהודי בא"י
 בימי שלטון התורכים 472
 פרק ד' — התנועות המשיחיות במאות הט"ז והי"ז 476

שער ט"ו — המהפכות הדתיות והחברתיות של

- עמ' 485--532
המאה הט"ז
 פרק א' — המהפכה הדתית של מרטין לותר 486
 פרק ב' — שינוי דמות גרמניה בריפורמאציה —
 מרידות האיכרים 492
 פרק ג' — הפיכת הסדרים הכנסייתיים על-ידי
 המלוכה האנגלית 498
 פרק ד' — הריפורמאציה בעיר — צווינגלי וקאלווין 500
 פרק ה' — התחיה הקאתולית והשלמת מבנה הכנסייה
 בקונציל טריאנט 505
 פרק ו' — מרד הנידאָרלאַנדים בספרד האבסולוטית 513
 פרק ז' — מפלת הפרוטסטאנטיות בצרפת:
 צרפת כמדינה אבסולוטיסטית 521
 פרק ח' — שיתוק גרמניה ככוח פוליטי וכלכלי
 ומלחמת 30 השנים 526

שער ט"ז — התפתחות מדינות הפלאמים

- עמ' 533--548
 פרק א' — התפתחות מדינת מוסקבה וכניסתה למעגל
 מדינות אירופה 535
 פרק ב' — התגבשות ממלכת פולין ויצירת תחום
 הקולוניאציה של ליטא 540

שער י"ז — בית ישראל בפולין —

- עמ' 549--586
שיא יצירת יהדות אישכנז
 פרק א' — הזמנים החדשים בתולדות ישראל 550
 פרק ב' — תנאי-הקיום של היישוב היהודי בפולין הישנה 551
 פרק ג' — דמות היישוב היהודי ההמוני במרחבי פולין 558

- פרק ד' — פתרון בעיות היישוב בעזרת ההנהגה העצמית
 563 . . . . . בקהילה הכוודה ובהנהגה הארצית
 פרק ה' — היצירה התרבותית של יהדות פולין 570
 פרק ו' — גזירות ת"ח — מפנה הדורות 577
 פרק ז' — הזמנים החדשים בקורות יהודי גרמניה 580

שער י"ח — המאבקים החברתיים והחוקתיים

עמ' 587—606

באנגליה הפרוטסטאנטית

- פרק א' — אנגליה כאומה פרוטסטאנטית 588
 פרק ב' — אנגליה מגלה את האוקיינוס 591
 פרק ג' — הדמות החדשה של החברה האנגלית 595
 פרק ד' — אידיאלים ואינטרסים במאבק החוקתי 598
 פרק ה' — מאבקי-כוח ואידיאות בימי מהפכת
 הפארלאמאנט והקהילה 602

שער י"ט — לקראת עולם של טכניקה ומדע

עמ' 607—618

- פרק א' — הינתקות הטכניקה והמדע מקרקע הגילדות
 והאוניברסיטאות 608
 פרק ב' — פיתוח המאגוד של מדעי הטבע 612
 פרק ג' — ראשית התודעה המדינית והשפעתה על
 תמונת העולם 616

619 . . . . . לוח תאריכים

635 . . . . . מפתח המונחים

661 . . . . . רשימת התמונות

666 . . . . . רשימת המפות